

Vilniaus universitetas
Filosofijos fakultetas
Filosofijos istorijos ir logikos katedra

Jolita Žalgirytė
Filosofijos doktorantūros III kursas

Disertacijos tema: asmens tapatumo kriterijų kontroversija analitinėje filosofijoje

**PSICHOLOGINIS REDUKTYVIZMAS IR ANIMALIZMAS:
ASMENS TAPATUMAS BE ASMENS IR BE TAPATUMO?**

Darbo vadovas: prof. M. P. Šaulauskas

Recenzentas: doc. Jonas Dagys

Vilnius, 2012

Šiandienos asmens tapatumo analitikoje reduktyvistinių ir nereduktyvistinių teorijų ginčo objektas – ar asmenys ir asmens tapatumas yra redukuojami į kitus faktus, t. y. ar įmanomas toks pasaulio aprašymas, kuriame neminimos asmens ir tapatumo sąvokos kaip išreiškiančios atskiras ontologines kategorijas? Asmens tapatumas aprėpia ne tik platų filosofinių problemų lauką – naratyvinis, socialinis tapatumas, ši problema yra sprendžiama neuromoksluose, psichologijoje, medicinoje. Šiuolaikiniame asmens tapatumo diskurse polemika vyksta tarp psichologinio konstitualizmo (Shoemakeris, Baker), psichologinio reduktyvizmo (Parfitas) ir animalizmo (Olsonas, Blatti).

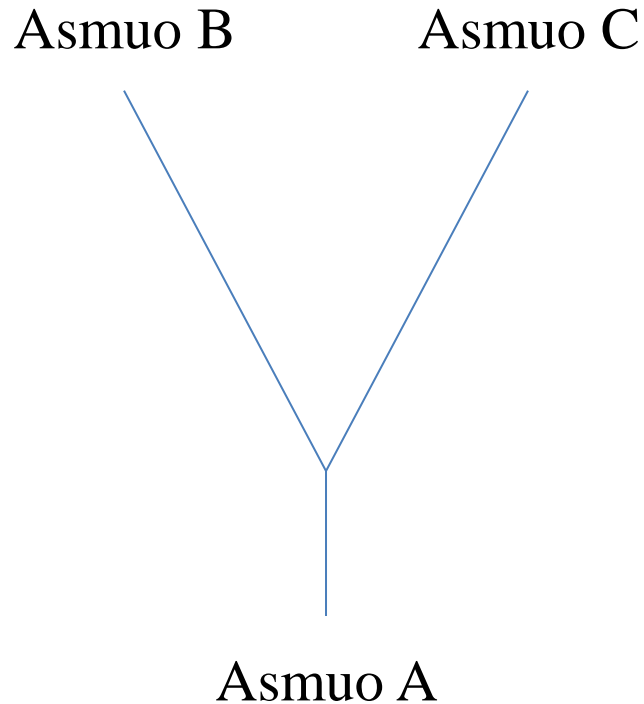
Tyrimo šaltiniai yra aktyviai kontroversijoje dalyvaujančių autorių darbai, formuojantys pagrindinius asmens tapatumo diskurso principus ir kontroversijos raidą. Tai Dereko Parfito (1984), Erico T. Olsono (1997) darbai, kuriuose formuluojami argumentai reduktyvistinei asmens tapatumo sampratai pagrįsti. Shoemakerio ir Baker straipsniai, kuriuose formuluojami argumentai prieš reduktyvistines asmens tapatumo teorijas. Psichologinio konstitualizmo atstovai taip pat bando vykdyti reduktyvistinį projektą, tačiau nesėkmingai.

Pranešime teigiama, kad animalizmas yra reduktyvistinė teorija ir kad dviejų polemizuojančių teorijų – psichologinio reduktyvizmo ir animalizmo – skirtumus asmens tapatumo problematikoje lemia ne skirtingos prielaidos, bet skirtinga bendrų reduktyvistinių prielaidų interpretacija.

Animalizmą ir psichologinį reduktyvizmą jungia bendra reduktyvistinė prielaida, kad asmens sąvoka nenurodo į atskirą ontologinę egzistuojančių esybių rūšį. Tai yra pamatinė reduktyvistinių teorijų prielaida, nes nuo objekto prigimties priklauso jo tapatumo laike sąlygos. Ši prielaida yra realizuojama skirtingai:

1. Asmens tapatumo laike santykis yra redukuojamas į tęstinumo santykį. Psichologiniame reduktyvizme – į psichologinį tęstinumą, o animalizme – į biologinį tęstinumą. Argumentuojama remiantis mintiniais eksperimentais (pav. 1), realiomis situacijomis bei išgyvenimo, tapatumo ir tęstinumo sąvokų atskyrimu.
2. Žmogaus išgyvenimo problemoje svarbus yra ne tapatumas, bet tęstinumas.

SMEGENŲ PUSRUTULIŲ PADALIJIMO ATVEJIS (pav. 1)

Asmens A smegenų pusrutuliai persodinami asmenims B ir C. Galimos trys asmens A išgyvenimo alternatyvos:

1. Asmuo A neišgyvena.
2. Asmuo A išgyvena kaip B arba C.
3. Asmuo A išgyvena kaip abu asmenys.

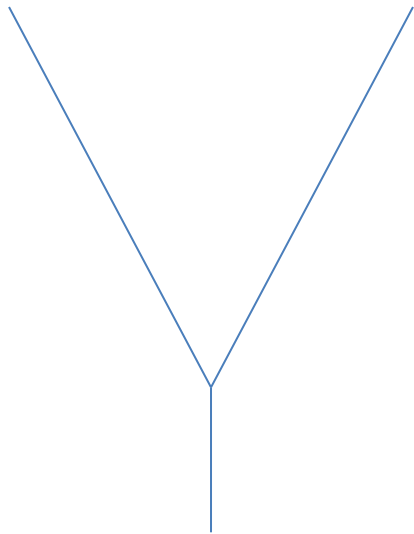
Parfitas: teisinga yra trečia galimybė, todėl reikia atsisakyti tapatumo sąvokos.

(Iliustracija Brian'o Garretto)

Argumentai prieš psichologinį reduktyvizmą ir animalizmą

1. Smegenų kriterijus (prieš animalizmą): logiškai įmanoma smegenų transplantacija, po kurios asmuo išlieka psichologiškai tęstinis laike kitame biologiniame organizme. Anot Parfito, tokia galimybė yra (kol kas) tik techniškai neįmanoma.
2. Jeigu visi faktai dviejuose galimuose pasauliuose būtų vienodi, reduktyvistinės teorijos būtų teisingas, bet taip nėra (Garretas, pav. 2).
3. Teiginių ekvivalentiškumas nėra pakankamas pagrindas ontologinei asmens redukcijai į kitus faktus (Garretas).
4. Tapatumo redukcija į kitus santykius eliminuoja pačią asmens tapatumo laike problemą.
5. Mintiniai eksperimentai yra būtinas, bet nepakankamas pagrindas reduktyvizmui pagrįsti (Žalgirytė).

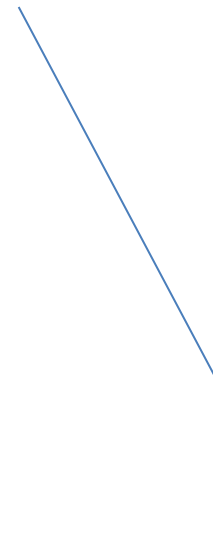
Asmuo B Asmuo C

Asmuo A

Pirmas pasaulis
(Iliustracija Briano Garretto)

Asmuo B Asmuo C

Asmuo A

Antras pasaulis

LITERATŪROS SĄRAŠAS

- Baker, R. L. *Why Constitution is Not Identity*. – The Journal of Philosophy, Vol. 94, #12, New York: Journal of Philosophy, 1997; pp. 599 – 621;
<http://links.jstor.org/sici?sici=0022-362X%28199712%2994%3A12%3C599%3AWCINI%3E2.0.CO%3B2-E>.
- Blatti, S. *Animalism, Dicephalus, and Borderline Cases*. – Philosophical Psychology, Vol. 20, #5, London: Routledge, 2007; pp. 595 – 608.
- Garret, B. *Personal Identity and Reductionism*. – Philosophy and Phenomenological Research, Vol. 51, #2, Providence: International Phenomenological Society, 1991; pp. 361 – 373; <http://www.jstor.org/stable/2108132>.
- Olson, T. E. *The Human Animal – Personal Identity Without Psychology*. New York: Oxford University Press, 1997; p. 190.
- Parfit, D. *Reasons and Persons*. New York: Oxford University Press, 1984; p. 546.
- Parfit, D. *We Are Not Human Beings*. - Philosophy, Vol. 87, #1, Cambridge: Cambridge Journals, 2012; pp. 5 – 28; http://journals.cambridge.org/abstract_S0031819111000520.
- Shoemaker, S. *Persons, animals, and identity*. – Synthese, Vol. 162, #3, Dordrecht: Springer Netherlands, 2007; pp. 313 – 324.